

Seminari Xarxa d'economia Solidaria / Fòrum Social de la Mediterrània

18 de juny de 2005

Àmbit: Inserció laboral i desenvolupament personal

Sentit i necessitat comunitària de les empreses d'inserció

Jordi Foix (Fundació Els Tres Turons)

Les següents línies, son una breu reflexió sobre com les Empreses de Inserció poden ser molt útils pel acompanyament individual d'inserció, per trencar tendències a la marginació que, de vegades es generen des dels propis serveis socio-sanitaris a l'hora d'atendre col·lectius de persones amb especials dificultats com ara en el nostre cas, la Fundació Els Tres Turons, persones que pateixen malalties mentals greus.

Per desenvolupar el sentit que tenen i el lloc que, pensem han d'ocupar socialment les anomenades Empreses d'inserció cal fer una reflexió prèvia entorn a les característiques del subjecte social pel que sorgeixen aquests projectes, la seva raó de ser.

Els col·lectius de persones avui anomenats mes fràgils o especialment vulnerables ha estat històricament –i encara es així- especialment invisibilitzat. Des dels pensadors, sociòlegs, economistes de l'esquerra clàssica o no tant, al ser un sector subjectivament no productiu, incòmode i difícilment classificable, han quedat reduïts al que abans s'anomenava lumpenproletariat i, ara, col·lectius "socialment exclosos".

Pel pensament tradicional, han estat abocats a ser simplement subjecte de la caritat. I, en els dos casos comunment a ser subjecte d'estadística. De vegades es prefereix no veure que, darrera un numero estadístic en un informe anual dels que s'acostumen a fer avui en dia, hi ha una persona concreta, amb noms i cognoms.

Es un sector de ciutadans/nes que sovint només es visibilitzen quan alteren l'anomenat ordre públic: afectats per toxicomanies, persones que pateixen

malalties mentals especialment greus, sense-sostres excessivament visibles que per qualsevol raó, afecten la normalitat quotidiana d'un barri o un poble. Son col·lectius normalment atrapats en la soledat, l'estigma, els estereotips i els prejudicis socials.

I, en canvi, d'alguna manera, la seva presència es el reflex més objectiu d'una comunitat social. El valor ètic, la moralitat i la salut mental col·lectiva d'una societat creiem que es pot mesurar precisament per la manera com tracta els seus membres més fràgils, diferents, estranys. Si es capaç d'acollir-los com subjectes de dret, o els expulsa a les diferents perifèries del sistema.

Normalment quan ens trobem davant d'una persona que pateix alguna d'aquestes situacions, sovint s'oblida que estem davant d'un subjecte de drets (difícilment podem parlar de *deures* quan els drets no estan reconeguts en la pràctica), d'un ciutadà/na que degut a un seguit de situacions diverses, personals, socials, econòmiques, s'ha vist abocada a una situació de soledat, patiment, d'atur de llarga durada, i a un procés que va de la fragilitat i la vulnerabilitat a la marginació i pobresa, i a la exclusió social.

El sociòleg francès Robert Castel es serveix del concepte de vulnerabilitat -que creiem molt important-, per designar "un refredament del vincle social que precedeix a la seva ruptura...significa la precarietat en l'ocupació, i, en l'ordre de la sociabilitat, una fragilitat dels suports proporcionats per la família i l'entorn familiar, en quant dispensen el que es podria designar com una protecció pròxima. En la mesura que es fa més gran aquesta zona de vulnerabilitat, més gran es el risc de ruptura que condueix a les zones d'exclusió". (-)

Per donar resposta a aquesta realitat, minimitzar aquesta zona de vulnerabilitat, fa ja uns anys que varen sorgir al nostre país diferents experiències d'iniciativa social per promoure processos d'inserció social pel treball que, amb el temps han donat lloc a les que anomenem empreses d'inserció. En principi es una experiència històrica iniciada pels grups de recuperadors i, progressivament aquestes experiències s'han desenvolupat en d'altres àmbits. Una

característica comú de bona part dels projectes es que son experiències de creació de treball des de lo local: el territori, i facilitadores de l'acompanyament a la inserció sociolaboral. Apareixen com propostes d'economia solidària, necessàriament comunitàries i, no es poden entendre exclusivament com entitats paliatives com de vegades se les anomena si no com propostes proactives.

L'objectiu principal es fer operatiu un dret de ciutadania, el dret al treball, reconegut formalment però negat en la pràctica principalment als col·lectius de persones mes vulnerables.

Es aquesta una pràctica que només es possible des de la cooperació: entre les pròpies entitats sense afany de lucre, entre les entitats i les xarxes associatives comunitàries, el suport i reconeixement necessari per part de les administracions públiques i el mercat ordinari.

La relació comunitària es la única manera d'anar trencant des de la pedagogia social activa tots aquells elements que fomenten el rebuig i alimenten l'estigma i la por, i que avui en dia es reflecteixen sovint amb respostes socials de caràcter exclouent. Entenem que aquesta es una responsabilitat ètica i política del conjunt d'agents socials.

De les administracions públiques, es la responsabilitat política de facilitar el desenvolupament d'aquest àmbit, amb el convenciment de la seva rendibilitat no tan sols i principalment social, sinó també econòmica.

Per això cal un suport específic (desenvolupament i aplicació rigorosa de les clàusules socials, compatibilitat de pensions, compliment de la LISMI,...) per part de les administracions. Cal un reconeixement clar de les EI's per part de l'administració i en aquest sentit es fonamental el desplegament de la Llei Catalana d'empreses d'inserció, aprovada el 20 de desembre de 2002 i encara sense desenvolupar.

Cal també principalment afavorir la confluència entre les diferents xarxes que han optat des de la confiança i el reconeixement del valor social dels col·lectius més febles, per aprofundir en les diferents experiències d'economia social i solidària.

La nostra experiència pràctica ens demostra que, aquella persona que ha aconseguit sortir d'una situació d'exclusió social, un nivell satisfactori d'autonomia social i qualitat de vida, fa menys us o un us més racional dels serveis socials i sanitaris. D'aquesta realitat se'n beneficia no tan sols la persona concreta sinó tot el seu entorn afectiu més proper i, per extensió el conjunt de la societat.

(·)-Castel, R. (1997): *Las metamorfosis de la cuestión social. Una crónica del salariado*. Editorial Paidós. Buenos Aires.

-Castel, R. *De la exclusión como estado a la vulnerabilidad como proceso*
Revista Archipiélago nº 21